

Noruega, paradigma de la igualtat legislativa

VISTA PRÈVIA

Si busquem referents de com els valors de la Revolució Sexual s'han traduït en acció política, Noruega ocuparà un dels primers llocs de la llista de països que s'han adaptat i han promogut uns canvis socials que busquen construir la igualtat dins la diversitat de gèneres, amb accions concretes i amb polítiques transversals que busquen eradicar les discriminacions per sexe i orientació sexual. Però sovint, les lleis esdevenen condicions necessàries però no suficients. Perquè la igualtat real no és la que s'escriu en un paper, sinó la que la societat interioritza.

Quan pensem en els canvis produïts en les últimes dècades a Europa i on s'ha avançat més en la reducció de les diferències per raons de sexe, d'orientació sexual o de la gestió dels nuclis familiars, sempre ens vénen al cap els països escandinaus. De fet, tenim la tendència d'emmirallar-nos en ells cada cop que busquem alguna referència a l'entorn dels diferents models d'estat del benestar. En aquest cas concret, és justificat posar el punt d'atenció en aquesta regió, ja que són els que més han treballat des de l'administració per aplicar lleis i crear polítiques actives que busquen equiparar els drets de dones i homes, la conciliació de la vida familiar amb la laboral i la personal, i la igualtat i el reconeixement de les parelles homosexuals o de les persones transsexuals. Però fins a quin punt aquests canvis administratius han modificat l'imaginari social? És a dir, fins a quin punt les polítiques han transformat les relacions i els rols dels sexes? En definitiva, fins a quin punt han promogut un canvi real?

La revolució sexual produïda durant la dècada de 1960 en els països desenvolupats va ser l'embrí d'un conjunt de canvis socials que han arribat fins els nostres dies. D'una banda buscava trencar amb el model sexual imperant, que reduïa les relacions sexuals a funcions reproductives, desiguals i sempre des de l'òptica masculina dominant. Però també es volia anar més enllà i produir un canvi real en els rols socials i en com es gestionen les relacions sexuals. La no penalització i extensió de l'ús dels preservatius, la píndola contraceptiva i l'eliminació de tabús sobre el sexe a través de l'educació, que

Silvia Casola
Sociòloga
silviacasola@gmail.com

»» Noruega és un dels països d'Europa que més ha treballat per reduir les desigualtats de gènere o orientació sexual, essent pioners en aquest àmbit

ha fet arribar informació a tota la societat, són els grans avenços que s'han produït arran de la revolució sexual.

Aquestes transformacions del model sexual imperant sorgeixen en paral·lel a allò que autors com Dirk J. Van de Kaa¹ anomenen segona transició demogràfica, la qual, precisament, s'inicia en els països nord-europeus. Aquest procés ve marcat per la pèrdua de pes de l'estructura i les relacions familiars tradicionals producte, entre d'altres factors, de la reincorporació² de la dona al mercat laboral, la qual deriva en un canvi de valors que, entre d'altres qüestions, es tradueix en una davallada i un retard de la nupcialitat o l'increment del nombre de divorcis.

Tots aquests canvis i transformacions inicien un procés que avui encara continua viu, tal com podem observar en les diferents lleis que es van aprovant als països europeus relacionades amb el matrimoni homosexual, els drets a l'adopció i les polítiques de conciliació

i d'igualtats d'oportunitats. D'aquesta manera, en aquest article, volem analitzar la vigència d'aquesta revolució i quins són els avenços reals que s'han produït. Per aquest motiu, es posa el punt d'atenció en els eixos que es volien canviar des de la revolució sexual, s'analitzen les polítiques realitzades a l'entorn de la igualtat entre homes i dones, s'estudia l'estat actual de les polítiques a l'entorn dels drets homosexuals i s'observen les polítiques familiars que s'han dut a terme i la seva relació amb els dos punts anteriors. Per fer-ho, ens centrarem en Noruega, utilitzant aquest país com a model paradigmàtic dels països escandinaus, els més avançats de tota Europa en aquest aspecte.

De la igualtat teòrica a la igualtat real

Si observem l'acció de govern de Noruega a les darreres dècades, trobarem diferents estratègies a l'hora d'abordar les polítiques d'igualtat o la gestió transversal de les polítiques de gènere³, ja sigui cercant un canvi d'estructura social, és a dir, de model social, o bé accions més concretes com, per exemple,

la legislació en matèria de drets laborals o sobre la quota de representació femenina en una institució o organisme. La major part dels països europeus han fet diverses actuacions a l'entorn de la reducció de la discriminació per raons de gènere les darreres dècades, sobretot per pal·liar les desigualtats, però encara són minoria aquells que han fet un pas més i han introduït la mirada transversal de gènere a tota la seva obra de govern. Aquest és el cas de Noruega, que a banda d'aplicar polítiques d'igualtat concretes, utilitza una mirada transversal en la gestió de les polítiques de gènere en cadascuna de les diverses actuacions del seu govern.

Noruega, concretament, és un dels països d'Europa que més ha treballat per reduir les desigualtats, especialment les derivades de raons de gènere o d'orientació sexual, essent pioners en aquest àmbit. Ha ratificat tots els tractats internacionals sobre igualtat de gènere des de 1979, moment en què adopta les conclusions extreïtes de la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW, per les seves sigles en anglès) de l'ONU i ha impulsat la creació de diverses lleis i actuacions des del govern en aquesta línia. En aquest sentit, les accions que s'han desenvolupat des del govern noruec actuen en un ampli ventall de situacions, que van des de

1 VAN DE KAA, «Europe's Second Demographic Transition».

2 Amb l'ascens de la classe mitjana, moltes famílies reproduïxen un model burgès que comportava que les dones abandonin el mercat de treball per dedicar-se a les qüestions domèstiques. Per aquest motiu, parlem de la reincorporació de les dones en el mercat laboral. Així mateix, cal tenir en compte que bona part de les dones de classe treballadora sempre han estat actives en el mercat laboral.

3 La Unió Europea, entre d'altres organismes internacionals, defineixen aquests conceptes com a dues mirades complementàries, no equivalents, i treballa perquè tots els països de la Unió utilitzin ambdues perspectives.

L'executiu noruec desenvolupa polítiques intervencionistes que busquen provocar el canvi social necessari per aconseguir una societat més igualitària

la llei de la d'igualtat de gènere (1978) fins a la representació femenina en els comitès d'empresa (2008), contemplant diferents nivells d'actuació. Són polítiques intervencionistes que busquen provocar el canvi social necessari per aconseguir una societat més igualitària.

Però fins quin punt els canvis normatius s'han transformat també en canvis socials? En les últimes quatre dècades són molts els canvis produïts a la societat noruega i sovint ens trobem que societat i legislació no van al mateix ritme. Algunes vegades és la societat qui obliga a canviar la legislació vigent per adaptar-la a la nova realitat, com és el cas de la revolució sexual, que ha provocat que diversos països hagin anat adaptant les normes als nous comportaments socials buscant regular-los. Però en d'altres ocasions, és la legislació qui s'avança, buscant, precisament, un canvi social. Aquest, per exemple, seria el cas de les lleis i actuacions realitzades contra la violència sexual, que busquen un canvi en l'acceptació social de la violència de gènere i abolir-la.

En aquest sentit, si observem la feina realitzada pel govern noruec els últims anys, podem veure que aquesta s'agrupa, principalment, al voltant de tres puntals de la lluita per la igualtat de gènere, no equiparables però si entrellaçats entre si. A nivell més genèric,

trobem les «grans lleis», és a dir, aquelles normes amb què es pretén establir un canvi de model i influir de manera transversal en la resta de polítiques —veure taula 1. En aquest cas, es parteix d'una llei molt avançada, aprovada el 1972 i actualitzada el 2005, que regula el contingut sexista de la publicitat. Uns anys més endavant, trobem l'anteriorment citada llei de la d'igualtat de gènere, la primera «gran llei» noruega que promou la igualtat de gènere en tots els sentits i que busca servir de base per a la resta de lleis i actuacions governamentals. Pel que fa a aquest tipus de regulacions, més genèriques i per tant, més difícils d'implementar, el

govern noruec ha decidit seguir una estratègia de plantejar actuacions més concretes i factibles en la seva realització, la qual cosa no vol dir que siguin poc ambicioses.

A més, l'executiu noruec ha buscat que les seves actuacions tinguin un efecte tant en l'esfera pública com en la privada. Si mirem l'evolució de les polítiques que s'han anat realitzant, s'observa que es dona una interacció entre els aspectes privats de la vida i les actuacions que miren l'esfera pública i les seves institucions. D'una banda, hi ha totes les normatives que regulen la relació de la dona amb el seu cos, una relació bidireccional on

Taula 01

«Grans lleis» a favor de la igualtat

Any	Nom	Descripció
1972	Llei de Control de la Publicitat	Llei de publicitat no sexista. Actualitzada per darrera vegada el 2005.
1978	Llei d'Igualtat de Gènere	Principal normativa per promoure la igualtat de gènere des d'un sentit ampli i transversal.
2006	Llei d'Igualtat de Gènere en l'Educació	Busca la igualtat de gènere en el sistema educatiu.
2006	Llei d'Antidiscriminació	Lluita contra tot tipus de discriminacions (ètnia, religió, creences...)

» L'àmbit de la representativitat de les dones és on s'han abocat més esforços, ja que la participació femenina en la societat encara és una de les grans fites a aconseguir

l'Estat ha d'assegurar que aquesta relació sigui de lliure elecció com és el cas de la llei d'interrupció de l'embaràs. En el moment de la seva creació, el 1975, els metges tenien l'última paraula sobre el consentiment d'avortament, cosa que va canviar tres anys més tard, atorgant a les dones el dret a decidir sobre la interrupció de l'embaràs.

D'altra banda, els drets laborals de les dones i la representativitat femenina en els diferents òrgans de decisió de l'Estat i en les institucions públiques i privades també han jugat un paper central en l'acció del govern noruec. Precisament, l'àmbit de la representativitat de les dones és on s'han abocat els esforços els últims anys, ja que la participació activa femenina en la societat encara és una de les fites a aconseguir. Per més que, des de governs avançats en matèria de gènere, es treballi per trencar aquestes barreres amb polítiques proactives que assegurin la representació femenina, encara ens trobem lluny d'una societat que la concebi per igual. I així queda palès en el fet que bona part de les polítiques realitzades en els últims anys van en aquesta línia —veure taula 2— però, en canvi, encara continua existint un sostre de cristall molt difícil de trencar.

La taxa de participació femenina en el mercat laboral de Noruega⁴ és del

75,5%, 5 punts per sota de la participació masculina, i gairebé 10 punts per sobre de la mitjana de la Unió Europea. Tot i això, si mirem quin és el percentatge de persones que treballen a temps parcial, s'observa que són les dones qui ho fan amb més freqüència. Mentre que un 42% de les treballadores ho són a temps parcial, en el cas dels homes aquest percentatge és del 14% del total de treballadors. I, si anem un pas més enllà, en els motius pels quals diuen no buscar una feina a jornada completa s'observen diferències marcades entre ambdós sexes. A tall d'exemple, els motius pels quals les dones que treballen a mitja jornada diuen no preferir buscar una feina a jornada plena són, principalment, la cura dels fills, de familiars dependents o altres càrregues familiars en un 30% dels casos, mentre aquesta xifra no arriba al 8% en el cas masculí. En canvi aquestes xifres són ben diferents en els motius relacionats amb l'educació o la formació; un 20% de les dones que treballen a temps parcial diuen que aquest és el principal motiu, mentre que entre els homes, en són un 40% dels casos.

Tenint en compte tot això, com es gestiona la conciliació del mercat laboral i familiar amb una participació superior al 75% d'ambdós sexes al mercat laboral? Hi ha un canvi de rol en les funcions de gestió de la llar i la cura dels

infants? O en canvi és la dona la que es veu abocada a una doble activitat que implica una sobrecàrrega de tasques? Bona part dels estudis realitzats —no només a nivell noruec, sinó a la resta de països desenvolupats— apunten en la línia que, encara avui, en aquelles famílies on ambdós membres tenen una feina remunerada en el mercat laboral, són les dones les que carreguen amb la major part de les tasques de la llar i de cura dels fills. Encara no hi ha, però, gaires estudis que estudiïn quin és el repartiment de les tasques de la llar i de cura en les famílies homosexuals, però sí, els pocs que hi ha, mostren que aquest repartiment es dona de forma més equilibrada.

El govern noruec ha treballat per trencar amb aquesta discriminació que pateixen les dones, amb una sobrecàrrega de feina que implica el que podríem identificar com a doble jornada laboral —veure taula 3. En aquest sentit, s'ha treballat en la creació i en l'impuls de polítiques que activin un canvi de rol dins del nucli familiar. Es busca la implicació masculina en la cura dels fills i filles per dos motius: per fomentar el canvi de rols socials que apuntàvem, però també per assegurar el normal desenvolupament de les biografies laborals femenines, fet que molts cops es veu interromput en el moment de la cria dels infants. Així, el 2006 s'esta-

4 Dades per al 2010. EUROSTAT

La taxa de participació femenina al mercat laboral a Noruega és del 75,5%, 5 punts per sota de la participació masculina, i gairebé 10 punts per sobre de la mitjana de la Unió Europea

Taula 02

Principals polítiques desenvolupades pel govern noruec per afavorir la plena igualtat

Any	Nom	Descripció
1975	Llei sobre la interrupció de l'embaràs	Regula l'avortament. Actualitzada el 1978.
1992	Normes de representació de gènere a la Llei de Govern Local	Estableixen la paritat de gènere en la representació als governs locals.
2001	Llei dels Drets Aloidals	Norma a través de la qual es dóna la propietat de les granges al fill major amb independència del sexe.
2002	Directrius ètiques per als treballadors de l'Estat que prohibeixen la compra i l'acceptació de serveis sexuals.	Guia que regula els comportaments dels empleats públics respecte els serveis sexuals.
2005	Llei de l'Entorn Laboral	Normativa contra la discriminació laboral per motius de gènere.
2005	Llei relativa a les Universitats i a les Escoles Universitàries	Regula la participació femenina en els diferents organismes universitaris i en les noves contractacions.
2005	Llei d'Introducció	Llei d'acollida de la població nouvinguda, la qual posa l'accent en la independència econòmica de les dones d'origen estranger com a mesura per lluitar contra la violència de gènere.
2005	Llei de Representació d'ambdós sexes en els Comitès Oficials	Llei que regula la participació femenina en tots els organismes públics.
2005	Disposició Penal sobre Violència Domèstica	Ampliació del Codi Penal sobre la violència domèstica.
2008	Normes relatives a un equilibri de gènere dins de les juntes de les Societats Anònimes	Regula la participació de les dones en els consells de les societats anònimes.

bleix un període de permís de paternitat destinat de tal manera que no pugui ser transferit a les mares.

A més, l'etapa vital de criança dels fills i filles sol coincidir amb les edats de màxima expansió de les carreres professionals i, per tant, moltes dones

es veuen obligades a decidir entre desenvolupar una carrera laboral plena i sense interrupcions, o bé formar una família. Les carreres professionals encara són massa inflexibles com per permetre que una persona entri i surti del mercat laboral al llarg de la seva vida,

sense trobar-se amb una pèrdua de posició en el moment de voler tornar-hi a entrar. I normalment aquest fet acaba afectant més a un col·lectiu femení que es veu abocat a posicions inferiors en el mercat laboral, en sectors més precaritzats i inestables. L'existència d'un

» En aquelles famílies en què ambdós membres tenen una feina remunerada, són les dones les que carreguen amb la major part de les tasques de la llar i de cura dels fills

Taula 03

Lleis relacionades amb la família

Any	Nom	Descripció
1981	Llei de la Infància	Regula les condicions a l'entorn de la maternitat i la paternitat.
1993	Llei relativa a les Parelles de Fet Registrades	Assenta la igualtat jurídica dels matrimonis homosexuals amb els heterossexuals, exceptuant l'adopció conjunta (només un dels cònjuges pot adoptar).
1998	Llei de Beneficis en Efectiu	Estableix una prestació directe per a la cura de fills menors de 3 anys a la llar.
2006	Llei relativa de la quota paterna	Estableix un permís de paternitat intransferible destinat als pares.
2007	Llei dels Drets dels Pares de Nens Petits	Regula la participació dels pares durant l'embaràs, el neixement i l'adopció.
2009	Llei de Matrimoni	Regula el matrimoni amb independència del sexe.

sostre de vidre en la nostra societat és molt real, i per més que es creïn polítiques proactives que ajudin a trencar-lo, encara estem lluny d'aconseguir-ho.

I és en aquest sentit, el de donar suport a les famílies i protegir-les, que el govern noruec va impulsar una proposta molt polèmica i criticada des de diversos grups feministes. El 1998 s'aprova una llei per la qual s'estableix una prestació directa a les persones que, te-

nint fills de menys de tres anys a la llar, vulguin dedicar-se en exclusivitat a la seva criança. És a dir, que estableix un pagament directe a aquelles persones que surtin del mercat laboral, o bé no hi entrin, per dedicar-se a la criança dels fills. Tot i que la intenció del govern era la de donar un recurs a les famílies que volguessin que un dels dos membres es dediqués a la criança dels fills ens els primers anys de vida, aquesta mesura

ha estat adoptada principalment per dones, ja que solen ser elles les que es troben en situacions més irregulars en el mercat laboral i en posicions inferiors. La crítica més forta que es fa és que precisament un sistema que es declara proaboliconista de les desigualtats de gènere, amb mesures com aquestes no fan més que perpetuar un sistema patriarcal.

Pel que fa a les famílies homosexuals, aquestes es regulen per les mateixes normatives que les famílies heterossexuals. Noruega és un país on el reconeixement dels drets de les persones homosexuals està establert des de fa dècades a nivell legal. Totes les actuacions que el govern noruec ha fet de cara a l'eliminació de les desigualtats ha inclòs, com un dels eixos principals, els drets de les persones homosexuals. Socialment, però, tot i que hi ha un elevat reconeixement social de les parelles del mateix sexe, la societat noruega es caracteritza per tenir un gruix social conservador que no està d'acord amb algun dels drets que s'ha donat a les parelles homosexuals, com, per exemple, la llei que regula el matrimoni homosexual aprovada fa un parell d'anys. Des del 1993 les parelles homosexuals es poden registrar i tenen els mateixos drets i deures que les parelles heterossexuals també registrades, amb l'excepció del dret d'adopció comú. Amb

Fa trenta anys, les discriminacions de gènere o orientació sexual eren molt més identificables i per tant més fàcilment legislables del que ho són en l'actualitat

aquesta llei, sols un dels membres del grup podia adoptar, però s'establia una normativa per la qual, l'altre membre de la parella podia adoptar finalment el fill o filla de la seva parella. Pioner en aquest sentit, no és fins el juny de 2008 que s'aprova una llei que regula, entre d'altres, el matrimoni homosexual: la Llei de Matrimoni. D'aquesta manera, Noruega es converteix en el sisè país europeu en legalitzar el matrimoni de les parelles del mateix sexe.

Una altra mostra de l'actitud conservadora que en part destil·la la societat noruega, és el fet que, per exemple, les persones homosexuals que tenen relacions amb altres homes no se'ls és permès donar sang. Aquesta és una prohibició que molts col·lectius LGTB critiquen i treballen per abolir, però que encara és vigent en molts països de característiques socials tant diverses com els Estats Units, l'Estat francès o l'Aràbia Saudita. Sense anar més lluny, el Regne Unit ha eliminat aquesta prohibició, però la restringeix a homes que com a mínim fa 10 anys que no han tingut una relació sexual amb un altre home.

Noruega, doncs, és un país avançat normativament, però que encara té diverses barreres socials a trencar. L'herència de la revolució sexual que va portar un seguit de canvis socials i normatius a la societat noruega, com

a la resta de societats avançades, avui es troba més diluïda pel fet que, aquell primer esglaó per acabar amb les discriminacions socials per raons de gènere o d'orientació sexual era molt més identificable, i per tant, més legislable del que ho són en l'actualitat. Avui ens trobem davant d'una societat en què les limitacions entre les diverses discriminacions i problemàtiques socials estan més diluïdes i és més complicat fer una llei que inclogui els diferents aspectes. Així, cada cop més, els diferents països opten per fer actuacions diferenciades per cadascun dels aspectes dins d'una problemàtica social concreta com ho són les desigualtats. ◀

MÉS INFORMACIÓ

Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones [en línia]. A *El feminisme*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2009. Disponible a <<http://www.irla.cat/documents/TP4-web.pdf>>.

VAN DE KAA, Dirk J. «Europe's Second Demographic Transition». A *Population Bulletin*, núm. 42. Washington DC: Population Reference Bureau, 1987.

ENLLAÇOS

Ministeri de la Infància, la Igualtat i la Inclusió Social de Noruega
www.regjeringen.no/en/dep/bld.html?id=298
